

Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting

De financiële knip op 18 jaar

Inzicht in de financiële gevolgen voor huishoudens met
thuiswonende jongeren en de ervaringen uit de praktijk
Gitta van den Enden, Marion Weijers, Nouschka Veerman

De financiële knip op 18 jaar

Inzicht in de financiële gevolgen voor huishoudens met thuiswonende jongeren en de ervaringen uit de praktijk

Auteurs

Gitta van den Enden

Marion Weijers

Nouschka Veerman

Inhoudsopgave

Conclusie	3
1. Inleiding	6
1.1 Aanleiding.....	6
1.2 Doel en onderzoeksvraag	6
1.3 Methodologie.....	7
2. Wat verandert er bij 18 jaar worden.....	8
2.1 Financiële regelingen die wijzigen bij 18 jaar worden	8
2.2 Financiële verantwoordelijkheden binnen het huishouden	10
3. Begrotingen	11
3.1 Uitgangspunten begrotingen	11
3.1.1 Inkomsten	12
3.1.2 Uitgaven	12
3.2 Resultaten minimumvoorbeeldbegrotingen.....	13
3.3 Resultaten gemiddelde begrotingen.....	17
4. Ervaringen uit de praktijk	18
4.1 Perspectieven van ouders en thuiswonende jongeren	18
4.2 Oriënterende gesprekken met professionals	24
Bijlage 1 Minimum voorbeeldbegrotingen vo- scholieren	26
Bijlage 2 Gemiddelde begrotingen	27
Bijlage 3 Onderzoeksopzet	29

Conclusie

Wanneer een thuiswonend kind 18 jaar wordt, verandert er in korte tijd veel in de financiële situatie van huishoudens. Jongeren krijgen nieuwe financiële verantwoordelijkheden en tegemoetkomingen, en voor ouders stoppen inkomensondersteuning zoals de kinderbijslag en het kindgebonden budget. De verhoging van het kindgebonden budget in de afgelopen jaren heeft veel gezinnen met kinderen onder de 18 jaar geholpen beter rond te komen, maar vergroot tegelijkertijd het bedrag dat wegvalt zodra een kind 18 wordt. Het Nibud ontvangt met regelmaat signalen van ouders die zich zorgen maken over de ruimte die zij overhouden wanneer deze inkomensondersteuning vervalt. Daarom onderzochten wij wat er financieel verandert wanneer een thuiswonend kind 18 jaar wordt en hoe huishoudens deze overgang ervaren. Dit deden we met een mixed methods-aanpak, bestaande uit voorbeeldbegrotingen en gesprekken met ouders, jongeren en professionals.

De financiële gevolgen van 18 jaar worden zijn substantieel

De voorbeeldbegrotingen laten zien dat de overgang naar 18 jaar in alle onderzochte huishoudtypen leidt tot een lager saldo. In sommige situaties blijft het verschil beperkt, maar in veel huishoudens kan de daling oplopen tot honderden euro's per maand.

Bij de minimumvoorbeeldbegrotingen zien we dat het saldo van een deel van de huishoudens zonder de inkomsten uit een bijbaan van de jongere zelfs negatief uitkomt. Voor deze gezinnen is een bijbaan daarmee geen extraatje, maar een noodzakelijke bron van inkomsten om rond te kunnen komen. Het verlies aan inkomensondersteuning weegt relatief zwaar voor eenoudergezinnen waarbij het jongste kind 18 wordt, omdat zowel de kinderbijslag als het kindgebonden budget (inclusief het extra bedrag voor alleenstaande ouders – de alleenstaande ouderkop) wegvallen. Bij mbo-studenten speelt daarnaast het ontstaan van nieuwe kosten zoals lesgeld een rol. Hbo- en wo-studenten die op hun 17^e gaan studeren, ontvangen al studiefinanciering en betalen collegegeld. Hierdoor is hun uitgangspositie gunstiger, maar uiteindelijk vallen de saldi op 18 jaar in beide studieroutes dicht bij elkaar uit.

Ook in de gemiddelde begrotingen, die aansluiten bij huishoudens met een inkomen boven het sociaal minimum, zien we een daling in het saldo. Hoewel veel van deze huishoudens de overgang kunnen opvangen, zijn ook hier soms de inkomsten van de jongere nodig om de begroting sluitend te houden. Deze begrotingen laten daarmee zien dat de financiële gevolgen zich niet beperken tot huishoudens met een minimuminkomen: ook gezinnen met hogere inkomens ervaren een duidelijke terugval wanneer een kind 18 jaar wordt.

In de praktijk ervaren sommige gezinnen de verandering als beheersbaar, terwijl anderen direct druk voelen

In de gesprekken met ouders en jongeren komt naar voren dat de impact van het 18 worden sterk uiteenloopt. Voor veel huishoudens is deze overgang bovendien een drukke en onoverzichtelijke periode, waarin meerdere veranderingen voor zowel de jongere als de ouders tegelijkertijd samenkomen.

Sommige ouders gebruikten de kind-gerelateerde regelingen vooral als spaarmiddel of extraatje voor het kind. Voor deze huishoudens verandert er gevoelsmatig weinig in de maandelijkse inkomsten en uitgaven en wordt het wegvallen van de regelingen nauwelijks als druk ervaren.

Andere ouders waren juist afhankelijk van deze regelingen om maandelijks rond te komen. Zij beschrijven dat het wegvallen van meerdere inkomensondersteuning tegelijk direct spanning oplevert. Ouders geven aan dat zij het lastig vinden om vooraf te overzien

wat alle veranderingen precies betekenen onderaan de streep en hoe de nieuwe financiële balans er na het 18 worden precies uitziet.

Jongeren zelf blijken weinig zicht te hebben op de financiële situatie van het gezin. Zij zijn vooral druk bezig met hun eigen nieuwe verantwoordelijkheden, zoals het regelen van een zorgverzekering en het aanvragen van toeslagen en studiefinanciering. Over de financiële gevolgen voor het huishouden wordt thuis relatief weinig gesproken.

Zorgen en gelatenheid bestaan naast elkaar

Van ouders voor wie de gevolgen van het 18 worden voelbaar zijn, horen we verschillende reacties. Een deel maakt zich zorgen over het kunnen rondkomen en ervaart stress of onzekerheid. Tegelijkertijd zien we bij veel ouders een bepaalde gelatenheid: het gevoel dat de regels nu eenmaal zijn zoals ze zijn, overheerst en zij bewegen vooral mee met wat er op hen afkomt. Deze houding gaat soms gepaard met praktische keuzes: de één probeert meer te werken om zo meer inkomsten te genereren, een ander beperkt uitgaven aan uitjes of kleding of stelt grotere uitgaven uit. Weer een ander probeert gezamenlijk met het kind de inkomsten en uitgaven opnieuw in balans te brengen.

De financiële positie van het huishouden speelt daarbij een grote rol. Gezinnen met meer financiële ruimte ervaren vaak keuzevrijheid in hoe zij verantwoordelijkheden en kosten verdelen. Wanneer zij hun kind laten bijdragen aan de huishoudelijke uitgaven, doen zij dat meestal vanuit opvoedkundige overwegingen. In huishoudens met lagere inkomens is deze keuzevrijheid kleiner. Daar is een bijdrage van het kind niet uitsluitend een opvoedkundige afweging, maar vaker een financiële noodzaak om het huishouden draaiende te houden. We zien dat ouders terughoudend zijn in het vragen van een financiële bijdrage van hun kinderen in deze leeftijd, zeker als die nog studeren en geen stabiel inkomen hebben. Ouders vinden het belangrijk dat hun kind zelf kan rondkomen en kan sparen met het oog op zelfstandig wonen in de (nabije) toekomst. Professionals benoemen dat bij sommige gezinnen betalingsachterstanden ontstaan en dat er beperkte alternatieven zijn om een tekort op te vangen. In deze situaties is kostgeld eerder het gevolg van noodzaak dan van keuze.

Niet alle gevolgen zijn zichtbaar voor organisaties

Uit de gesprekken met professionals blijkt dat organisaties, afhankelijk van hun taak, doelgroep en informatiepositie, verschillende aspecten van de 18-jaarsovergang in beeld krijgen. Professionals die direct contact hebben met huishoudens of ondersteuning bieden aan gezinnen in financieel kwetsbare situaties, zien soms dat gezinnen moeite hebben om de overgang op te vangen of dat betalingsproblemen ontstaan. Organisaties die minder direct contact hebben met huishoudens komen dergelijke situaties (logischerwijs) minder vaak tegen.

Daarnaast laten de gesprekken met ouders zien dat zij vaak eerst zelf proberen oplossingen te vinden voordat zij overwegen om ondersteuning te zoeken: door meer te werken, uitgaven aan te passen of met hun kind afspraken te maken. Hierdoor bereiken niet alle gevolgen van de 18-jaarsovergang automatisch de organisaties die met gezinnen werken, ook wanneer er wél druk op het huishoudbudget ontstaat.

De financiële knip rond 18 jaar

Dit rapport laat zien dat de overgang naar 18 jaar voor veel huishoudens geen geleidelijke verandering is, maar een duidelijke financiële knip. In het dagelijks leven verandert er vaak weinig: de jongere woont meestal nog thuis, eet mee en de vaste lasten van het huishouden blijven grotendeels gelijk. Tegelijkertijd veranderen en verschuiven inkomsten, uitgaven en verantwoordelijkheden in korte tijd. Juist deze combinatie maakt de overgang complex: de financiële situatie verandert merkbaar, terwijl huishoudens vooraf slechts beperkt zicht hebben op hoe de nieuwe balans er onderaan de streep uit zal zien.

Deze knip vergroot inkomensonzekerheid omdat het voor ouders en jongeren niet altijd duidelijk is wat de gevolgen van de veranderingen zijn. Veel gezinnen weten hier uiteindelijk hun weg in te vinden. Bijvoorbeeld door - zoals gezegd - meer te werken, uitgaven aan te passen of nieuwe afspraken te maken binnen het gezin. Dat gaat echter voor een deel van de huishoudens wel gepaard met onzekerheid en spanning, en met het gevoel dat het lastig is controle te houden op de financiën.

De impact van deze overgang verschilt sterk tussen huishoudens en raakt daarmee ook jongeren op verschillende manieren. In gezinnen met meer financiële ruimte kan een terugval vaak binnen het huishouden worden opgevangen. In huishoudens met lagere inkomens kan dat anders uitpakken. Daar betekent de overgang soms dat het inkomen van jongeren nodig is om noodzakelijke uitgaven in het huishouden te kunnen blijven betalen.

Dit komt bovenop een situatie waarin veel jongeren zich al in een kwetsbare positie bevinden. Jongeren blijven steeds langer thuis wonen, hebben vaker te maken met een onzeker inkomen en een krappe woningmarkt. Wanneer zij in deze fase structureel moeten bijdragen aan het huishouden en/of minder financiële middelen van de ouders krijgen, blijft er minder ruimte over om zelf financiële buffers op te bouwen of stappen richting zelfstandig wonen te zetten. Daarmee kan de overgang naar 18 jaar bestaande verschillen tussen jongeren versterken: waar de ene jongere financiële ruimte ervaart om vooruit te kijken, begint een ander met minder mogelijkheden en meer afhankelijkheden aan het volwassen leven.

Tegelijkertijd zijn de gevolgen van deze overgang niet altijd zichtbaar. Gezinnen proberen financiële veranderingen vaak eerst binnen het huishouden op te vangen en komen niet vanzelf in beeld bij organisaties. Daarmee laat dit onderzoek zien dat de overgang naar 18 jaar een moment is waarop onzekerheid kan toenemen, zonder dat dit direct tot signalen of hulpvragen leidt.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Wanneer een kind 18 jaar wordt, verandert er veel in de financiële situatie van het huishouden. Voor jongeren zelf betekent dit vaak meer eigen verantwoordelijkheden en regelzaken. Voor ouders betekent het verandering in de financiële situatie: inkomensondersteuning zoals de kinderbijslag en het kindgebonden budget vervallen. Ook treden er nieuwe financiële componenten in werking, zoals de zorgverzekering, zorgtoeslag en - afhankelijk van de situatie - studiefinanciering. Ook andere regelingen, zoals huurtoeslag of lokale regelingen, kunnen veranderen of stoppen rond deze leeftijd.

In de afgelopen jaren is het kindgebonden budget substantieel verhoogd, mede naar aanleiding van het advies van de Commissie sociaal minimum. Deze verhoging heeft veel gezinnen extra financiële steun gegeven. Het betekent echter ook dat het bedrag dat wegvalt zodra een kind 18 wordt, hoger is dan in het verleden.

De meeste 18-jarigen (87 procent) wonen nog bij hun ouders. Jongeren verlaten op steeds latere leeftijd het ouderlijk huis; in 2020 was dat gemiddeld rond de 24 jaar¹. Ouders blijven in deze periode vaak grotendeels financieel verantwoordelijk, mede vanwege de wettelijke onderhoudsplicht tot het 21^e jaar². De uitgaven aan voeding, wonen en andere basisbehoeften blijven doorgaans gelijk, terwijl de samenstelling van inkomensbronnen verandert.

Deze veranderingen komen vaak in korte tijd samen, terwijl de maandelijkse uitgaven van het huishouden onverminderd doorlopen. Wat deze veranderingen betekenen voor het huishoudbudget is echter nog onduidelijk. Het Nibud ontvangt regelmatig signalen van ouders die zich zorgen maken over de financiële gevolgen van het 18 jaar worden van hun kind, en die zich afvragen hoe zij de weggevallen inkomensondersteuning kunnen opvangen.

Daarnaast laten recente onderzoeken zien dat jongeren de afgelopen jaren in toenemende mate met financiële kwetsbaarheden te maken hebben. Zo concludeert Deloitte³ dat een groeiende groep jongeren financieel ongezond is en moeite heeft om grip te houden op de eigen geldzaken. De Nederlandsche Bank (DNB)⁴ signaleert daarbij een stapeling van kwetsbaarheden, zoals onzekere inkomens, beperkte buffers en schuldrisico's. Ook uit Nibud-onderzoeken blijkt dat meer jongeren vaker moeite hebben om rond te komen. Deze bevindingen maken duidelijk dat veel jongeren hun volwassen leven beginnen vanuit een financieel kwetsbare positie. Juist daarom is het essentieel om goed in kaart te brengen hoe de financiële situatie verandert wanneer thuiswonende jongeren 18 jaar worden.

1.2 Doel en onderzoeksvraag

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in wat er financieel verandert binnen huishoudens wanneer een thuiswonend kind 18 jaar wordt, en hoe gezinnen deze overgang ervaren en opvangen.

Daarom staat de volgende vraag centraal:

¹ <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/levensloop/uit-huis-gaan>

² <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/scheiden/vraag-en-antwoord/onderhoudsplicht>

³ <https://www.deloitte.com/nl/nl/Industries/financial-services/research/financiele-gezondheid-van-nederlandse-huishoudens.html>

⁴ <https://www.dnb.nl/algemeen-nieuws/nieuws-2023/met-veel-nederlanders-gaat-het-goed-maar-bij-een-deel-stapelen-kwetsbaarheden-zich-op/>

Hoe verandert de financiële situatie van huishoudens wanneer een thuiswonend kind 18 jaar wordt, en hoe ervaren huishoudens deze overgang?

Om deze centrale vraag te beantwoorden, richten we ons op de volgende deelvragen:

- Wat zijn de financiële consequenties van het bereiken van de 18-jarige leeftijd voor huishoudens met thuiswonende kinderen?
- Hoe ervaren ouders en jongeren de financiële veranderingen rond het 18 jaar worden, en hoe gaan zij hiermee om binnen het huishouden?
- Welke verschillen zien we tussen huishoudtypen in de financiële gevolgen van het 18 jaar worden, en in de manier waarop gezinnen deze overgang ervaren?

1.3 Methodologie

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen is gebruik gemaakt van een mixed methods-design. Dit betekent dat we zowel kwantitatieve als kwalitatieve onderzoeksmethoden hebben toegepast. Deze combinatie van methoden maakt het mogelijk om de financiële effecten van het 18 jaar worden systematisch door te rekenen én te duiden met inzichten uit de praktijk.

In hoofdstuk 2 beschrijven we m.b.v. deskresearch eerst welke financiële regelingen veranderen zodra een thuiswonend kind 18 jaar wordt. We richten ons uitsluitend op regelingen die een effect (kunnen) hebben op het huishoudbudget.

Vervolgens stellen we in hoofdstuk 3 voor verschillende huishoudtypen minimumvoorbeeldbegrotingen en gemiddelde begrotingen op, waarin we de situatie op 17 en 18 jaar naast elkaar zetten. Hiermee brengen we niet alleen in beeld welke inkomsten en uitgaven direct veranderen, maar vooral wat deze veranderingen in samenhang betekenen voor het huishoudbudget als geheel: het saldo onderaan de streep.

Deze analyses worden aangevuld met kwalitatief onderzoek (hoofdstuk 4). We voerden oriënterende gesprekken met professionals uit uiteenlopende landelijke en lokale organisaties binnen het sociaal domein, met als doel te verkennen welke signalen zij in de praktijk zien en waar knelpunten ontstaan rond het 18 jaar worden. Daarnaast spraken we in diepte-interviews met ouders en in focusgroepen met jongeren over hun verwachtingen, ervaringen en de manier waarop financiële verantwoordelijkheden binnen het huishouden verschuiven.

Kaders en doelgroep

De focus ligt op jongeren die thuis wonen en op het ouderlijk adres staan ingeschreven. Zij vormen ook de grootste groep: het merendeel van de 18-jarigen woont nog thuis⁵. Jongeren die uitwonend zijn (bijvoorbeeld in een studentenwoning of eigen huurwoning) hebben een andere financiële dynamiek en vallen daarom buiten de scope. Ditzelfde geldt voor jongeren die onder jeugdzorg vallen, omdat hun financiering en ondersteuning via andere wettelijke kaders loopt.

Daarnaast richt dit onderzoek zich op huishoudens in relatief eenduidige gezinssituaties. Situaties zoals co-ouderschap, samengestelde gezinnen, pleegzorg of gezinnen waarvan de ouders zijn overleden, zijn niet meegenomen. In deze huishoudens kunnen inkomsten, kosten en verantwoordelijkheden anders verdeeld zijn, waardoor de financiële overgang rond het 18^e jaar complexer kan uitpakken. Omdat deze situaties sterk uiteenlopen zijn zij buiten de afbakening van dit onderzoek gehouden.

⁵ <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/levensloop/uit-huis-gaan>

2. Wat verandert er bij 18 jaar worden

In dit hoofdstuk beschrijven we welke financiële veranderingen optreden wanneer een thuiswonend kind 18 jaar wordt en wat dat betekent voor het huishoudbudget.

De beschrijvingen in dit hoofdstuk zijn gebaseerd op de wet- en regelgeving en bedragen zoals die gelden in 2025, het jaar waarop ook de begrotingsberekeningen in dit onderzoek zijn gebaseerd.

2.1 Financiële regelingen die wijzigen bij 18 jaar worden

Hieronder beschrijven we de belangrijkste financiële regelingen die (kunnen) veranderen als een thuiswonend kind 18 jaar wordt. Daarbij focussen we ons op regelingen die een direct effect hebben op de inkomsten en/of uitgaven van het huishouden.

Kinderbijslag

De kinderbijslag is een tegemoetkoming in de kosten van kinderen tot 18 jaar. Ouders die in Nederland wonen of werken, ontvangen deze regeling van de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De hoogte van de kinderbijslag is afhankelijk van de leeftijd van het kind (hogere bedragen bij oudere kinderen), maar onafhankelijk van het inkomen van de ouders of het kind. In sommige situaties kan dubbele kinderbijslag worden toegekend, bijvoorbeeld als een kind intensieve zorg nodig heeft.

De kinderbijslag wordt per kwartaal, achteraf uitgekeerd. In de meeste gevallen ontvangen ouders nog kinderbijslag over het kwartaal waarin hun kind 18 jaar wordt. Vanaf het daaropvolgende kwartaal stopt de kinderbijslag. In het eerste kwartaal van 2025 ontvingen bijna 200.000 17-jarige kinderen kinderbijslag⁶. Ongeveer 3.000 van hen kregen dubbele kinderbijslag.

Kindgebonden budget

Het kindgebonden budget is een inkomensafhankelijke tegemoetkoming voor ouders met kinderen tot 18 jaar. Deze toeslag wordt uitgekeerd door de Belastingdienst. De hoogte van het kindgebonden budget is afhankelijk van het inkomen en het vermogen van de ouders, het aantal kinderen en hun leeftijd en het type huishouden (alleenstaanden of stellen).

Alleenstaande ouders ontvangen een extra toeslag (de zg. alleenstaande ouderkop) die kan oplopen tot ongeveer € 290 per maand en die niet afhankelijk is van het aantal kinderen. Dit extra bedrag blijft bestaan zolang er een minderjarig kind in het huishouden woont. Zodra het jongste kind 18 jaar wordt, vervalt dit bedrag.

Jaarlijks ontvangen naar schatting 105.000 huishoudens met thuiswonende 17-jarigen het kindgebonden budget. Dit cijfer laat de omvang zien van de groep die per jaar de overgang naar 18 jaar maakt en dan te maken krijgt met het wegvallen van deze toeslag.

Huurtoeslag

De huurtoeslag is een inkomensafhankelijke toeslag voor huurders. Wanneer een jongere 18 jaar wordt, telt deze mee als medebewoner bij de berekening voor de huurtoeslag van het huishouden. Het inkomen van jongeren kan daardoor invloed hebben op de hoogte van de toeslag die ouders ontvangen.

⁶ <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/>

Voor jongeren onder de 23 jaar geldt een vrijstelling: een deel van hun inkomen (in 2025 ruim € 6.000 per jaar) blijft buiten beschouwing. Alleen wanneer het inkomen boven deze vrijstellingsgrens uitkomt, kan dit leiden tot een lagere huurtoeslag voor het huishouden. In veel situaties van schoolgaande jongeren verandert er daardoor niets, maar bij hogere inkomens van jongeren kan de huurtoeslag die de ouder ontvangt, dus dalen.

Zorgverzekering en zorgtoeslag

Iedereen in Nederland moet een zorgverzekering hebben. Tot 18 jaar zijn jongeren gratis meeverzekerd op de polis van hun ouder(s) of verzorger(s). Vanaf de 18^e verjaardag moet de jongere een eigen zorgverzekering op naam hebben, waarvoor zorgpremie moet worden betaald. Daarmee komt er voor het huishouden een nieuwe vaste uitgavenpost bij.

Jongeren hebben vanaf 18 jaar doorgaans recht op zorgtoeslag, een inkomensafhankelijke tegemoetkoming die de Belastingdienst uitkeert.

Lokale kindregelingen

Veel gemeenten bieden gezinnen met lagere inkomens via maatschappelijke fondsen (zoals Stichting Leergeld) of aanvullende regelingen vergoedingen voor school-, sport-, of cultuurkosten. Deze regelingen gelden vaak tot 18 jaar. Zodra een kind meerderjarig wordt, stoppen ze of gelden beperktere voorzieningen voor volwassenen. Voor huishoudens die hier gebruik van maken, kan dit betekenen dat de financiële ondersteuning rond het 18 worden verder verandert. Omdat de regelingen per gemeente sterk verschillen en niet uniform toepasbaar zijn, worden zij niet meegenomen in de begrotingen in dit onderzoek.

Onderwijskosten, studiefinanciering en tegemoetkoming scholieren

De financiële regelingen voor scholieren en studenten verschillen per onderwijstype. Deze verschillen zijn relevant omdat zij invloed hebben op zowel de uitgaven als de inkomsten binnen het huishouden.

- Voortgezet onderwijs (vo): leerlingen in het voortgezet onderwijs hebben geen recht op studiefinanciering. Vanaf 18 jaar kunnen zij een tegemoetkoming scholieren aanvragen bij DUO, bestaande uit een basistoelage en - afhankelijk van het ouderinkomen - een aanvullende toelage.
- Mbo: mbo-studenten in een bol-opleiding hebben vanaf 18 jaar recht op studiefinanciering. Deze bestaat uit een studentenreisproduct, een basisbeurs en een aanvullende beurs die afhankelijk is van het inkomen van de ouder(s). Vanaf 18 jaar betalen mbo-studenten ook lesgeld. De studiefinanciering valt daarmee samen met het ontstaan van nieuwe onderwijskosten. Mbo-studenten in de bbl-leerweg vallen buiten de scope van dit onderzoek, omdat zij doorgaans een eigen inkomen hebben en daardoor financieel in een andere situatie verkeren.
- Hbo/wo: studenten in het hbo/wo betalen collegegeld en hebben recht op studiefinanciering, ongeacht hun leeftijd. Deze bestaat uit het studentenreisproduct, een basisbeurs en een aanvullende beurs die afhankelijk is van het inkomen van de ouder(s).

De studiefinanciering en de tegemoetkoming scholieren worden rechtstreeks aan de jongere uitgekeerd.

Overige regelingen

Naast deze onderwijsgerelateerde regelingen kunnen er rond de 18^e verjaardag ook andere inkomstenbronnen of financiële afspraken relevant zijn. De meeste 18-jarigen zijn scholier of student en hebben hooguit een bijbaan naast hun opleiding. Slechts een klein deel van de 18-jarigen is niet meer in opleiding en volledig aan het werk. Ook het aantal jongeren

met een bijstandsuitkering is beperkt. Omdat deze situaties maar voor een kleine groep gelden, nemen we voltijdswerk of een uitkering niet mee in de begrotingsberekeningen, al kan dit in individuele huishoudens wel een rol spelen.

Ook kunnen er binnen gezinnen afspraken bestaan over kinderalimentatie. Bij een scheiding geldt dat een jongere vanaf 18 jaar zelfstandig recht heeft op deze alimentatie. De betaling verschuift dan van de ouder naar het kind zelf. De hoogte verschilt per situatie, waardoor deze inkomstenbron lastig te standaardiseren is. Daarom nemen we kinderalimentatie niet op in de voorbeeldbegrotingen, al kan het in sommige gezinnen wel van betekenis zijn.

Tot slot bestaat binnen de Participatiewet de kostdelersnorm, waarbij de hoogte van een bijstandsuitkering afhangt van het aantal volwassenen binnen één huishouden. Deze norm geldt pas vanaf 27 jaar en heeft daardoor geen gevolgen voor de doelgroep in dit onderzoek.

2.2 Financiële verantwoordelijkheden binnen het huishouden

Ouders blijven wettelijk verantwoordelijk voor de kosten van levensonderhoud en studie van hun kind tot het 21e levensjaar. In de praktijk komt het voor dat thuiswonende jongeren een financiële bijdrage leveren aan de huishoudelijke uitgaven, ook wel kostgeld genoemd.

Uit recent onderzoek van Rabobank⁷ blijkt dat een deel van de thuiswonende 18- tot 30-jarigen meebetaalt aan de gezamenlijke kosten. Dit komt vaker voor onder jongvolwassenen tussen 25 en 30 jaar en jongeren met een hoger inkomen of meer gewerkte uren. De woonsituatie van ouders is ook van invloed: kinderen van huurders betalen aanzienlijk vaker kostgeld dan kinderen die opgroeien in een koopwoning. Het onderzoek geeft aan dat zij minder spaargeld hebben, vaker financiële stress ervaren, vaker een studieschuld hebben en vaker aangeven problemen te hebben door geldgebrek. Jongeren en jongvolwassenen die bijdragen aan het huishouden lijken zo gemiddeld financieel kwetsbaarder.

⁷ Rabobank (2024). Kostgeld betalen niet ongewoon onder thuiswonende jongvolwassenen. RaboResearch: <https://www.rabobank.nl/kennis/d011473647-kostgeld-betalen-niet-ongewoon-onder-thuiswonende-jongvolwassenen?>

3. Begrotingen

3.1 Uitgangspunten begrotingen

In dit hoofdstuk rekenen we de effecten door van de veranderingen die optreden wanneer een kind 18 jaar wordt. Dit doen we met behulp van voorbeeldbegrotingen. Het gaat hierbij om huishoudbegrotingen. We nemen de inkomsten en uitgaven van zowel ouder(s) als thuiswonend kind(eren) mee.

Minimumvoorbeeldbegrotingen en gemiddelde begrotingen

Het Nibud beschikt over cijfers die inzicht geven in de uitgaven van verschillende typen huishoudens. Met deze cijfers maken we zogenaamde minimumvoorbeeldbegrotingen en gemiddelde begrotingen. De minimumvoorbeeldbegrotingen gaan uit van minimaal noodzakelijke uitgaven per huishoudtype en geven inzicht in wat huishoudens, onafhankelijk van de hoogte van hun inkomen, minimaal nodig hebben om rond te komen. Voor het gebruik van de minimumvoorbeeldbegrotingen geldt een drietal basisaannames:

- huishoudens kunnen zeer goed met geld omgaan;
- huishoudens vragen alle inkomensondersteuning aan waar ze recht op hebben;
- huishoudens hebben geen grote persoonlijk onvermijdbare uitgaven.

Door de begrotingen te confronteren met het inkomen, laten we zien in hoeverre verschillende huishoudtypes met een bepaald inkomen in staat zijn om alle noodzakelijke uitgaven te doen.

De gemiddelde begrotingen geven inzicht in wat huishoudens met een bepaald inkomensniveau gemiddeld uitgeven.

Deze cijfers van het Nibud worden al jaren toegepast op velerlei gebieden. Naast budgetvoorlichting worden ze onder andere gebruikt voor het vaststellen van minimabeleid door gemeenten, passende huren door woningcorporaties, leennormen door kredietverstrekkers en de maximale hoogte van de hypotheek door de wetgever. Het Nibud zorgt ervoor dat de cijfers steeds worden bijgewerkt met nieuwe informatie uit onderzoeken en statistieken. Zo sluiten ze goed aan op veranderingen in de maatschappij.

Begrotingen in dit onderzoek

Voor dit onderzoek stellen we zowel minimumvoorbeeldbegrotingen als gemiddelde begrotingen op. De minimumvoorbeeldbegrotingen geven inzicht in de situatie van huishoudens rond het sociaal minimum; de gemiddelde begrotingen laten zien hoe de huishoudsituatie eruit ziet bij een hoger inkomen.

We stellen begrotingen op voor verschillende huishoudtypen:

- alleenstaanden en stellen;
- huishoudens met één en met twee kinderen;
- situaties waarin het 17/18-jarige kind op vo, mbo (bol) of hbo/wo zit.

De begrotingen zijn opgesteld op basis van de geldende bedragen en regelingen per januari 2025.

Voor elk huishoudtype tonen we twee situaties naast elkaar: de begroting wanneer het kind 17 jaar is en dezelfde begroting wanneer het kind 18 jaar is. Hierdoor brengen we helder in beeld hoe de veranderingen in inkomsten en uitgaven doorwerken in de begroting en waar de verschillen ontstaan.

3.1.1 Inkomsten

In de minimumvoorbeeldbegrotingen gaan we ervan uit dat inkomen van de ouder(s) een bijstandsuitkering is. Voor de gemiddelde begrotingen hanteren we bij alleenstaande ouders een voorbeeld met een modaal inkomen. Bij stellen nemen we als uitgangspunt dat het gezamenlijk inkomen anderhalf keer modaal bedraagt. Verder nemen we alle landelijke toeslagen en tegemoetkomingen mee waar ouders recht op hebben. Lokale en schoolgebonden regelingen verschillen sterk per gemeente en instelling en nemen we daarom niet mee in de begrotingen.

Ook houden we rekening met een bijbaan van het 17/18-jarige kind. Uit het Nibud Studentenonderzoek 2024⁸ blijkt dat mbo- en hbo/wo-studenten van deze leeftijd gemiddeld 11 uur per week (inclusief vakantieperiodes) werken; volgens het CBS⁹ geldt dit ook voor scholieren. We rekenen met het minimumuurloon in zowel de minimum- als gemiddelde begrotingen. In de begrotingen tonen we de saldi zowel inclusief als exclusief bijbaan, zodat we inzicht geven in de effecten met en zonder de bijverdiensten van de jongeren.

Daarnaast nemen we studiefinanciering mee. Een mbo-student heeft vanaf 18 jaar recht op studiefinanciering; een hbo/wo-student ontvangt deze al vanaf 17 jaar. Afhankelijk van het inkomen van de ouders hebben ze naast de basisbeurs recht op een aanvullende beurs. Een vo-leerling kan vanaf 18 jaar gebruikmaken van de tegemoetkoming scholieren, eventueel met een inkomensafhankelijke aanvullende toelage. De hoogte van de aanvullende beurs of toelage bepalen we aan de hand van de rekenhulp op duo.nl¹⁰, op basis van het inkomen van de ouders.

3.1.2 Uitgaven

De uitgaven in de voorbeeldbegrotingen volgen de gebruikelijke Nibud-systematiek. Voor dit onderzoek bekijken we specifiek welke posten direct veranderen wanneer een kind 18 jaar wordt. Uitgaven die niet leeftijdsgebonden wijzigen tussen 17 en 18 jaar, zoals kleding, inboedel of voeding, houden we daarom gelijk in beide situaties.

Er zijn enkele posten die wél veranderen zodra iemand 18 jaar wordt. Een kind is dan niet meer gratis meeverzekerd met de ouders en kan een eigen zorgverzekering afsluiten. Ook kunnen de onderwijskosten wijzigen: een mbo-student betaalt vanaf 18 jaar lesgeld, terwijl de kosten voor hbo/wo-studenten niet leeftijdsgebonden zijn en dus gelijk blijven.

Daarnaast hebben mbo- en hbo/wo-studenten recht op een studentenreisproduct, waardoor een deel van de reiskosten in het huishouden vervallen. Dit verwerken we in de post 'Sociale participatie'.

We nemen geen zak- of kleedgeld op in de begroting, omdat deze bedragen een interne verschuiving binnen het huishouden vormen en geen verandering in de totale uitgaven of inkomsten betekenen.

⁸ <https://www.nibud.nl/onderzoeksrapporten/rapport-studentenonderzoek-2024/>

⁹ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2023/49/scholieren-voortgezet-onderwijs-werkten-derde-kwartaal-11-uur-per-week>

¹⁰ <https://duo.nl/particulier/rekenhulpen/rekenhulp-studiefinanciering.jsp>

3.2 Resultaten minimumvoorbeeldbegrotingen

Hieronder presenteren we de minimumvoorbeeldbegrotingen. In sommige uitgavenposten staat in plaats van een bedrag een sterretje(*). Dit doen we wanneer uitgaven sterk verschillen per huishouden (zoals schoonmaakdiensten) of wanneer een totaalbedrag al elders in de begroting is opgenomen (zoals vrijetijdsuitgaven onder sociale participatie). Bij de inkomsten is met superscript aangegeven welke bedragen doorgaans bij de ouder (¹) of bij het kind (²) binnenkomen.

Positieve saldi inclusief inkomsten uit bijbaan

In de begrotingen zien we dat alle huishoudtypen een positief saldo hebben wanneer de inkomsten uit de bijbaan worden meegenomen, zowel bij 17 als bij 18 jaar. Wanneer we de bijbaan buiten beschouwing laten, verandert dit beeld: geen enkel huishouden met een 17-jarige komt dan negatief uit, maar bij een deel van de huishoudens met een 18-jarige ontstaat wél een tekort. Dit laat zien dat een bijbaan op 18-jarige leeftijd voor sommige huishoudens een belangrijke rol kan spelen om de begroting sluitend te houden.

Daarnaast verandert bij 18 jaar de structuur van het huishoudinkomen. Waar vrijwel alle kindgerelateerde inkomens (zoals kinderbijslag en kindgebonden budget) bij 17-jarigen nog rechtstreeks bij de ouders binnenkomen, ontvangen jongeren vanaf 18 jaar zelf onder andere zorgtoeslag en - afhankelijk van de onderwijssituatie - studiefinanciering. Hierdoor verschuift een deel van de financiële middelen van de ouder naar het kind, zonder dat dit direct iets zegt over hoe gezinnen deze inkomsten onderling verdelen of wie welke uitgaven betaalt. In hoofdstuk 4 gaan we dieper in op hoe gezinnen hier in de praktijk mee omgaan.

Grootste daling bij alleenstaande ouder met 1 kind

In alle combinaties zien we dat het saldo bij 18 jaar lager is dan bij 17 jaar. Er valt inkomensondersteuning weg, terwijl er kosten bijkomen door de zorgverzekering en – in het mbo - het lesgeld. De extra inkomsten die er vanaf 18 jaar bij komen (zorgtoeslag en in sommige gevallen studiefinanciering) compenseren dit slechts gedeeltelijk.

De grootste daling zien we bij het eenoudergezin met één kind. Gaat dit kind naar het mbo, dan daalt het saldo inclusief bijbaan van +€ 503 (17 jaar) naar +€ 194 (18 jaar): een verschil van circa € 300. Gaat het kind studeren in het hbo/wo, dan daalt het saldo van +€ 893 naar +€ 175, een verschil van circa € 720. Naast de algemene veranderingen in inkomsten en uitgaven bij 18 jaar speelt hier mee dat bij een alleenstaande ouder het kindgebonden budget volledig vervalt, omdat het enige (en dus laatste) kind 18 wordt. Daarmee verdwijnt ook de alleenstaande ouderkop (maximaal € 290 per maand). In situaties waarin een huishouden meerdere kinderen heeft en er dus nog een jonger kind is, blijft deze extra bijdrage voor de alleenstaande ouder bestaan en valt alleen de bijdrage voor het oudste kind weg. Dat maakt dat de daling juist in het eenoudergezin met één kind het grootst is.

Verschillen tussen mbo en hbo/wo

Wanneer we de mbo- en hbo/wo-situaties naast elkaar zetten, valt op dat de daling bij hbo/wo-studenten in de meeste gevallen groter is dan bij mbo-studenten. Dat komt vooral doordat het saldo op 17-jarige leeftijd bij hbo/wo hoger ligt, omdat hbo/wo-studenten op die leeftijd al studiefinanciering ontvangen terwijl hun ouders nog kinderbijslag en kindgebonden budget krijgen. Daardoor is het verschil tussen 17 en 18 jaar bij hbo/wo groter, terwijl het uiteindelijke saldo op 18 jaar juist dichterbij dat van mbo ligt.

Een voorbeeld hiervan is het stel met één kind:

- mbo: van +€ 313 (17 jaar) naar +€ 289 (18 jaar) (daling van circa € 25)
- ho: van +€ 703 naar +€ 270 (daling van circa € 430)

Vo-scholieren

De saldi in de situaties waarin een kind op 18-jarige leeftijd op het voortgezet onderwijs (vo) zit (bijlage 1), liggen over het algemeen lager dan bij huishoudens met mbo- en hbo/wo-studenten. Vo-leerlingen ontvangen geen studiefinanciering maar wél een tegemoetkoming scholieren. Dit bedrag ligt lager dan de studiefinanciering bij mbo en hbo/wo. Dit verklaart waarom de saldi bij gezinnen met 18-jarigen in het vo lager uitvallen dan bij huishoudens met mbo- en hbo/wo-studenten.

Voor veel vo-leerlingen gaat het echter om een korte periode. Wie in het examenjaar 18 wordt, stroomt vaak in dezelfde periode door naar vervolgonderwijs (mbo of ho), of gaat werken. Tegelijkertijd kunnen in deze overgangperiode tijdelijk extra kosten ontstaan, bijvoorbeeld voor de aanschaf van studiematerialen.

Tabel 1: Minimumvoorbeeldbegrotingen 17 vs. 18 jaar – mbo

Minimumvoorbeeldbegroting* 2025 bedragen per maand	eenouder 1 kind (17 jaar) - mbo	eenouder 1 kind (18 jaar) - mbo	eenouder 2 kinderen (17 & 15 jaar) - mbo	eenouder 2 kinderen (18 & 15 jaar) - mbo	stel 1 kind (17 jaar) - mbo	stel 1 kind (18 jaar) - mbo	stel 2 kinderen (17 & 15 jaar) - mbo	stel 2 kinderen (18 & 15 jaar) - mbo
INKOMEN								
netto uitkering	1278 ¹	1278 ¹	1278 ¹	1278 ¹	1826 ¹	1826 ¹	1826 ¹	1826 ¹
vakantietoeslag	67 ¹	67 ¹	67 ¹	67 ¹	96 ¹	96 ¹	96 ¹	96 ¹
zorgtoeslag	131 ¹	262 ^{1,2}	131 ¹	262 ^{1,2}	250 ¹	381 ^{1,2}	250 ¹	381 ^{1,2}
huurtoeslag	409 ¹	409 ¹	415 ¹	415 ¹	415 ¹	415 ¹	419 ¹	419 ¹
kinderbijslag	136 ¹	-	272 ¹	136 ¹	136 ¹	-	272 ¹	136 ¹
kindgebonden budget	569 ¹	-	837 ¹	550 ¹	287 ¹	-	555 ¹	267 ¹
studiefinanciering	-	528 ²	-	528 ²	-	528 ²	-	528 ²
bijslaan kind	271 ²	343 ²	271 ²	343 ²	271 ²	343 ²	271 ²	343 ²
TOTAAL INKOMSTEN	2.862	2.887	3.272	3.579	3.281	3.589	3.689	3.997
UITGAVEN								
huur	676	676	685	685	685	685	691	691
energie	192	192	205	205	205	205	217	217
water	21	21	25	25	25	25	31	31
lokale lasten	76	76	76	76	76	76	76	76
telefoon, televisie, internet	74	74	84	84	84	84	93	93
zorgverzekeringen	179	358	179	358	358	536	358	536
overige verzekeringen	33	33	33	33	47	47	47	47
onderwijs	98	217	98	217	98	217	98	217
kinderopvang	*	*	*	*	*	*	*	*
contributies & abonnementen	3	6	3	6	10	13	10	13
vervoer	38	38	60	60	60	60	82	82
levensonderhoud anderen	*	*	*	*	*	*	*	*
betalingsverplichtingen	*	*	*	*	*	*	*	*
VASTE LASTEN	1.314	1.615	1.372	1.673	1.572	1.872	1.627	1.927
kleding	129	129	196	196	191	191	258	258
inboedel	104	104	119	119	114	114	133	133
onderhoud huis en tuin	31	31	31	31	31	31	31	31
zelfzorgmiddelen	6	6	6	6	10	10	10	10
eigen risico zorgverzekering	32	64	32	64	64	96	64	96
vrijetijdsuitgaven	*	*	*	*	*	*	*	*
RESERVERINGSUITGAVEN	302	334	384	416	410	442	496	528
voeding	486	486	619	619	619	619	729	729
was- en schoonmaakartikelen	8	8	8	8	8	8	9	9
persoonlijke verzorging	52	52	78	78	78	78	104	104
huishoudelijke dienstverlening	*	*	*	*	*	*	*	*
huisdieren	*	*	*	*	*	*	*	*
roken	*	*	*	*	*	*	*	*
diversen	6	7	8	9	9	9	10	11
HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	552	553	713	714	714	714	852	853
SOCIALE PARTICIPATIE	191	191	266	266	272	272	346	346
TOTAAL UITGAVEN	2.359	2.693	2.735	3.069	2.968	3.300	3.321	3.654
SALDO INKOMSTEN MIN UITGAVEN - INCL BIJBIJBAAN	503	194	538	511	313	289	369	344
SALDO INKOMSTEN MIN UITGAVEN - EXCL BIJBAAN	232	-149	267	168	42	-54	98	1

¹ Inkomsten op de rekening van de ouder(s)

² Inkomsten op de rekening van de jongere

Tabel 2: Minimumvoorbeeldbegrotingen 17 vs. 18 jaar – hbo & wo

Minimumvoorbeeldbegroting* 2025 bedragen per maand	eenouder 1 kind (17 jaar) - hbo/wo	eenouder 1 kind (18 jaar) - hbo/wo	eenouder 2 kinderen (17 & 15 jaar) - hbo/wo	eenouder 2 kinderen (18 & 15 jaar) - hbo/wo	stel 1 kind (17 jaar) - hbo/wo	stel 1 kind (18 jaar) - hbo/wo	stel 2 kinderen (17 & 15 jaar) - hbo/wo	stel 2 kinderen (18 & 15 jaar) - hbo/wo
INKOMEN								
netto uitkering	1278 ¹	1278 ¹	1278 ¹	1278 ¹	1826 ¹	1826 ¹	1826 ¹	1826 ¹
vakantietoeslag	67 ¹	67 ¹	67 ¹	67 ¹	96 ¹	96 ¹	96 ¹	96 ¹
zorgtoeslag	131 ¹	262 ^{1,2}	131 ¹	262 ^{1,2}	250 ¹	381 ^{1,2}	250 ¹	381 ^{1,2}
huurtoeslag	409 ¹	409 ¹	415 ¹	415 ¹	415 ¹	415 ¹	419 ¹	419 ¹
kinderbijslag	136 ¹	-	272 ¹	136 ¹	136 ¹	-	272 ¹	136 ¹
kindgebonden budget	569 ¹	-	837 ¹	550 ¹	287 ¹	-	555 ¹	267 ¹
studiefinanciering	601 ²	601 ²	601 ²	601 ²	601 ²	601 ²	601 ²	601 ²
bijsbaan kind	271 ²	343 ²	271 ²	343 ²	271 ²	343 ²	271 ²	343 ²
TOTAAL INKOMSTEN	3.463	2.960	3.872	3.652	3.882	3.662	4.290	4.070
UITGAVEN								
huur	676	676	685	685	685	685	691	691
energie	192	192	205	205	205	205	217	217
water	21	21	25	25	25	25	31	31
lokale lasten	76	76	76	76	76	76	76	76
telefoon, televisie, internet	74	74	84	84	84	84	93	93
zorgverzekeringen	179	358	179	358	358	536	358	536
overige verzekeringen	33	33	33	33	47	47	47	47
onderwijs	309	309	309	309	309	309	309	309
kinderopvang	*	*	*	*	*	*	*	*
contributies & abonnementen	3	6	3	6	10	13	10	13
vervoer	38	38	60	60	60	60	82	82
levensonderhoud anderen	*	*	*	*	*	*	*	*
betalingsverplichtingen	*	*	*	*	*	*	*	*
VASTE LASTEN	1.525	1.707	1.583	1.765	1.783	1.964	1.838	2.019
kleding	129	129	196	196	191	191	258	258
inboedel	104	104	119	119	114	114	133	133
onderhoud huis en tuin	31	31	31	31	31	31	31	31
zelfzorgmiddelen	6	6	6	6	10	10	10	10
eigen risico zorgverzekering	32	64	32	64	64	96	64	96
vrijetiidsuitgaven	*	*	*	*	*	*	*	*
RESERVERINGSUITGAVEN	302	334	384	416	410	442	496	528
voeding	486	486	619	619	619	619	729	729
was- en schoonmaakartikelen	8	8	8	8	8	8	9	9
persoonlijke verzorging	52	52	78	78	78	78	104	104
huishoudelijke dienstverlening	*	*	*	*	*	*	*	*
huisdieren	*	*	*	*	*	*	*	*
roken	*	*	*	*	*	*	*	*
diversen	6	7	8	9	9	9	10	11
HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	552	553	713	714	714	714	852	853
SOCIALE PARTICIPATIE	191	191	266	266	272	272	346	346
TOTAAL UITGAVEN	2.570	2.785	2.946	3.161	3.179	3.392	3.532	3.746
SALDO INKOMSTEN MIN UITGAVEN - INCL BIJBAAN	893	175	927	492	703	270	759	325
SALDO INKOMSTEN MIN UITGAVEN - EXCL BIJBAAN	622	-168	656	149	432	-73	488	-19

¹ Inkomsten op de rekening van de ouder(s)

² Inkomsten op de rekening van de jongere

3.3 Resultaten gemiddelde begrotingen

In Bijlage 2 presenteren we ook de gemiddelde begrotingen. Deze laten zien hoe de overgang naar 18 jaar eruitziet bij huishoudens met een inkomen boven het sociaal minimum. Voor alleenstaande ouders gebruiken we een voorbeeld met een modaal inkomen. Voor stellen gaan we uit van een situatie waarin één partner modaal verdient en de andere half modaal.

Een kenmerk van de gemiddelde begrotingen is dat de uitgaven meebewegen met het beschikbare inkomen. In de praktijk zien we de grootste effecten op posten zoals kleding en vrijetijdsuitgaven. Daardoor verandert niet alleen het saldo wanneer een kind 18 wordt, maar passen op termijn ook de uitgaven zich aan. Verandert het inkomen wanneer een kind 18 jaar wordt, dan veranderen ook de uitgaven. Om deze overgang duidelijk weer te geven, werken we met drie kolommen per huishoudtype.

- (1) 17 jaar: inkomen en uitgaven die passen bij de situatie vóór het 18 worden.
- (2) Transitie: het inkomen dat hoort bij 18 jaar, met de uitgavenstructuur van 17 jaar. Alleen de posten die direct veranderen door de leeftijd stijgen of dalen.
- (3) 18 jaar: inkomen én uitgaven die horen bij de situatie vanaf 18 jaar.

Samen geven deze drie kolommen inzicht in de financiële overgangperiode waar huishoudens mee te maken krijgen wanneer een kind 18 wordt.

Resultaten

Net als bij de minimumbegrotingen zien we in alle gemiddelde begrotingen dat het saldo bij 18 jaar lager uitvalt dan bij 17 jaar. Huishoudens gaan er dus ook in deze inkomensgroep financieel op achteruit wanneer een kind 18 wordt. In vrijwel alle gevallen blijft het saldo inclusief inkomsten uit bijbaan wel positief, zowel op 17- als 18-jarige leeftijd. Zonder bijbaan komt een deel van de huishoudens echter negatief uit. Opvallend is dat het eenoudergezin met studerend een kind in het hbo/wo in de transitiekolom een negatief saldo laat zien. Dit komt doordat het inkomen bij 18 jaar daalt, terwijl de uitgaven in deze kolom nog hetzelfde zijn als in de situatie op 17 jaar. In de volledig aangepaste 18-jaarssituatie komt dit huishouden weer positief uit.

De omvang van de daling verschilt per huishoudtype. Bij het mbo zien we de grootste daling bij stellen met twee kinderen. In deze huishoudens wordt het wegvallen van kindregelingen maar beperkt gecompenseerd, doordat de studiefinanciering lager uitvalt bij een hoger gezamenlijk inkomen. Bij eenoudergezinnen in mbo-situaties is de daling kleiner, omdat deze huishoudens in de gemiddelde begrotingen relatief meer studiefinanciering ontvangen, waardoor het verschil tussen 17 en 18 jaar minder groot is. In het hbo/wo is het patroon vergelijkbaar met de minimumbegrotingen: ook hier is de daling het grootst bij eenoudergezinnen met één kind, doordat er relatief veel inkomensondersteuning wegvalt zodra het enige kind 18 wordt. Voor stellen in het hbo/wo zien we eveneens een daling, maar die is minder uitgesproken.

Samengevat laten de gemiddelde begrotingen zien dat er ook bij inkomens boven het sociaal minimum sprake is van een duidelijke daling in het saldo wanneer een kind 18 wordt. Afhankelijk van de precieze situatie kan het saldo voor sommige huishoudtypen waarin de kinderen geen bijbaan hebben, daarbij onder nul uitkomen. Daarmee maken de gemiddelde begrotingen zichtbaar dat de financiële gevolgen van 18 worden zich niet beperken tot minimahuishoudens, maar ook merkbaar zijn voor huishoudens met een inkomen daarboven.

4. Ervaringen uit de praktijk

In de voorgaande hoofdstukken beschreven we welke regelingen veranderen wanneer een thuiswonend kind 18 jaar wordt en wat dit betekent voor de begrotingen van verschillende huishoudtypen. De cijfers laten zien dat de financiële gevolgen aanzienlijk kunnen zijn, maar geven niet weer hoe deze overgang in de praktijk wordt ervaren. In dit hoofdstuk gaan we daarom in op de ervaringen van professionals, ouders en jongeren die met deze situatie te maken hebben.

We spraken met ouders van thuiswonende jongeren van 17, 18 en 19 jaar, organiseerden focusgroepen met jongeren van vergelijkbare leeftijd en voerden oriënterende gesprekken met professionals uit diverse landelijke en lokale organisaties. Deze gesprekken geven een beeld van wat gezinnen in deze periode ervaren, welke veranderingen zij als meest ingrijpend zien, hoe zij omgaan met de nieuwe financiële situatie en wat professionals in de praktijk tegenkomen. Een nadere beschrijving van de betrokken organisaties en respondenten is opgenomen in Bijlage 2.

4.1 Perspectieven van ouders en thuiswonende jongeren

We spraken met elf ouders van jongeren van 17, 18 en 19 jaar en organiseerden twee online focusgroepen met tien jongeren van dezelfde leeftijdsgroep. Door zowel jongeren die bijna 18 zijn, als jongeren boven de 18 te bevragen, kunnen verschillen zichtbaar worden tussen verwachtingen vooraf en daadwerkelijke ervaringen.

Zowel de interviews met ouders als de gesprekken met jongeren volgden een semi-gestructureerde opzet, waarbij aan de hand van vaste thema's werd gesproken over de veranderingen rondom de 18^e verjaardag. Het doel van deze gesprekken was om in kaart te brengen hoe huishoudens financiële en praktische veranderingen rondom het 18 jaar ervaren, hoe zij zich op deze overgang voorbereiden, en hoe binnen gezinnen wordt omgegaan met nieuwe verantwoordelijkheden en verschuivende rollen.

Bij de selectie van ouders en jongeren is gezocht naar variatie in kenmerken van het huishouden, zodat verschillende situaties worden meegenomen in het onderzoek. Voor de interviews met ouders is gelet op verschillen in inkomenssituatie, huishoudtype (alleenstaand of stel), woonsituatie (huur of koop), aantal kinderen en de vraag of jongeren bijdragen aan de huishoudelijke uitgaven. Voor de jongeren is eveneens variatie nagestreefd, waarbij is gekeken naar verschillen in de financiële positie van het ouderlijk huishouden, woonsituatie, opleidingsniveau en de mate waarin jongeren zelf bijdragen aan kosten. Een overzicht van de kenmerken van de ouders en de jongeren die we hebben gesproken staat in Bijlage 3. Hieronder presenteren we de belangrijkste bevindingen uit de gesprekken met de ouders en jongeren.

Verwachtingen en voorbereiding op het 18 jaar worden

Ouders geven aan dat het geen verrassing is dat er rond de 18^e verjaardag van hun kind financiële en praktische zaken veranderen. Zij weten dat regelingen zoals kinderbijslag en kindgebonden budget ophouden en dat er daarnaast andere financiële veranderingen optreden. Tegelijkertijd vinden veel ouders het lastig om precies te overzien wat dit onderaan de streep betekent.

'Ja ik wist wel dat er wat aan zat te komen. Maar ik snapte vooral niet dat het van € 500 naar € 200 ging, waarom dat zo'n groot verschil is.'

(stel, inkomen > € 5.000, vier kinderen van 18, 16, 10 en 8 jaar)

Uit de gesprekken blijkt dat ouders verschillend naar de financiële overgang kijken. Een deel van de ouders maakt zich weinig zorgen en verwacht geen grote problemen; zij gaan ervan uit dat de veranderingen op te vangen zijn. Een andere groep ouders ervaart wél stress of onzekerheid, omdat zij lastig kunnen inschatten of zij straks nog goed kunnen rondkomen en weinig grip voelen op wat er gaat veranderen.

Tegelijkertijd zien we bij ouders een zekere gelatenheid. Zij hebben het gevoel dat de regels nu eenmaal zijn zoals ze zijn, dat zij deze niet kunnen beïnvloeden, en dat zij vooral moeten meebewegen met wat er op hen afkomt.

'Je wordt er wel zenuwachtig van – een zwaard van Damocles.'

(alleenstaande ouder, inkomen € 2.000 - € 2.500, drie kinderen van 19, 17 en 12 jaar)

'Ik leef heel erg in het moment: we kijken nu wat er nodig is. Het is tot nu toe altijd nog goed gekomen er komen altijd wel oplossingen.'

(alleenstaande ouder, inkomen € 2.500 - € 3.500 euro, twee kinderen van 21 en 17 jaar)

Ouders geven aan dat zij rondom het 18 jaar worden verschillende berichten hebben ontvangen over veranderingen die zouden plaatsvinden. Zij weten vaak niet meer precies welke informatie wanneer is gestuurd, mede omdat sommige berichten aan hen gericht waren en andere rechtstreeks aan hun kind. Daardoor hebben ouders niet altijd volledig zicht op alle informatie die is gedeeld. Enkele ouders geven aan dat zij zelf actief hebben uitgezocht wat er zou veranderen. Voor anderen is de informatie juist duidelijk en overzichtelijk.

'Bericht van DUO gekregen en volgens mij ook van de Belastingdienst.

Maar wist het van tevoren al. We zijn daar zelf achteraan gegaan, om te weten wat ons staat te wachten, en om goed voorbereid te zijn.'

(stel, inkomen € 2.500 - € 3.500, één kind van 18 jaar)

Een deel van de ouders plant bewust een moment om alles samen door te nemen en zich voor te bereiden op de overgang:

'Drie maanden van tevoren een ochtendje gepland om samen gewoon achter de computer te zitten en alles door te nemen wat van belang is.'

(stel, inkomen > € 5.000, vier kinderen van 19, 18, 13 en 10 jaar)

Andere ouders stellen de confrontatie liever nog even uit, juist omdat zij weten dat er kosten bij hun kind komen te liggen en omdat zij dit gesprek lastig vinden:

'Ik zie het wel als hij 18 jaar wordt, wat ik dan doe. Ik denk dat het ook een beetje meespeelt bij mij dat ik hem eigenlijk niet wil confronteren met dat er straks voor hem waarschijnlijk kosten komen.'

(alleenstaande ouder, inkomen € 2.500 - € 3.500, één kind van 17 jaar)

Jongeren geven aan dat ze weinig weten over wat er financieel verandert als zij 18 jaar worden, zeker wat betreft de financiën van het gezin.

'Weet ik nog niet zo goed allemaal. Van de week op school nog wel over gehad, maar was saai.'

(jongere 17 jaar, vo-scholier, woont bij beide ouders)

In de gesprekken vertellen jongeren dat hun ouders hen begeleiden bij de praktische stappen die zij moeten zetten, zoals het afsluiten van een zorgverzekering of het aanvragen van zorgtoeslag. Zij ervaren die hulp als prettig.

'Ja, eerst had mijn moeder het niet veel over geld. Maar nu ik bijna 18 ben, heeft ze het er wel meer over van wat ik allemaal moet weten.'

(jongere 17 jaar, vo-scholier, woont bij alleenstaande ouder)

Niet alle jongeren worden thuis op dezelfde manier begeleid. Sommige jongeren geven aan dat zij veel zelf moeten uitzoeken, bijvoorbeeld omdat hun ouders hen hier minder goed bij kunnen helpen. Zij vinden dit soms lastig, ook omdat zij op school weinig uitleg krijgen over wat er precies verandert zodra je 18 wordt en welke verantwoordelijkheden daarbij komen kijken. Voor een deel van de jongeren is de praktische informatie juist goed te vinden.

'Ik kreeg een brief van de gemeente met wat je allemaal moet regelen als je 18 bent.'

En daar stond in dat je z.s.m. zorgtoeslag moest aanvragen.'

(jongere 18 jaar, vo-scholier, woont bij beide ouders)

Ervaren financiële veranderingen

Ouders ervaren de financiële veranderingen rond het 18 jaar worden niet allemaal op dezelfde manier. Voor sommige huishoudens blijft de impact beperkt. Zij geven aan dat zij de kinderbijslag vooral gebruikten als extraatje of spaarpot voor de kinderen, voor de studie of voor grote kindgerelateerde uitgaven zoals een nieuwe fiets. Een deel maakte het bedrag over naar een spaarrekening voor het kind. In deze gezinnen verandert er weinig in de dagelijkse begroting. Dit zien we vooral bij de huishoudens met een wat hoger inkomen.

'We hebben de kinderbijslag altijd op de spaarrekening van de kinderen gestort. Het wegvallen van de kinderbijslag heeft geen impact gehad op onze inkomsten of uitgaven.'

(stel, inkomen > € 5.000, vier kinderen van 19, 18, 13 en 10 jaar)

In andere huishoudens is de kinderbijslag samen met het kindgebonden budget juist een noodzakelijke inkomstenbron om de maandelijkse rekeningen te kunnen betalen. Daar wordt het geld gebruikt om de eindjes aan elkaar te knopen en vormen deze regelingen een structureel onderdeel van het besteedbaar inkomen. Als regelingen vervallen wanneer het kind 18 wordt, ervaren ouders dit als een forse terugval.

'Dat is in één keer best een hele hoop dat kindgebonden budget en kinderbijslag dat wegviel.'

(alleenstaande ouder, inkomen € 2.500 - € 3.500, twee kinderen van 19 en 21 jaar)

'Je krijgt minder geld, verder blijft alles hetzelfde.'

(stel, inkomen € 2.500 - € 3.500, één kind van 18 jaar)

In de gesprekken zagen we dat vooral ouders met een laag inkomen en alleenstaande ouders situaties beschreven waarin de veranderingen tot financiële druk leidden. Hoe lager het inkomen van de ouders, hoe hoger het ontvangen kindgebonden budget en hoe

groter de inkomensval zodra het jongste kind 18 jaar wordt. Alleenstaande ouders ontvangen een extra bedrag binnen het kindgebonden budget, de alleenstaandeouderkop, waardoor het verschil nog groter kan zijn op het moment dat deze vervalt.

Daarnaast zien we kwetsbaarheden in situaties waarin ouders gescheiden zijn en alimentatie een belangrijke rol speelt in het kunnen dragen van de kosten van kinderen.

Veel jongeren hebben vaak geen idee dat hun 18 jaar worden ook invloed heeft op de inkomsten van hun ouders. Zij kennen de verschillende toeslagen en kindregelingen meestal niet en weten niet dat deze wegvallen zodra zij meerderjarig worden. Jongeren richten zich vooral op hun eigen inkomsten en uitgaven. Over de geldzaken van het hele gezin wordt weinig tot niet gesproken.

'Ik wist tot vorig jaar niet eens dat mijn ouders het kregen.'
(jongere 18 jaar, vo-scholier, woont bij beide ouders)

Sommige jongeren zijn zich er wel van bewust dat dit gevolgen kan hebben voor de ouders of voor henzelf.

'Mijn moeder krijgt een uitkering, dus moeten wel beetje oppassen. Kan niet als ik 18 word haar geld veel gaan uitgeven.'
(jongere 17 jaar, vo-scholier, woont bij alleenstaand ouder)

'Toen ik 18 werd moest ik school gaan betalen, toen zat ik nog op het mbo, en de zorgverzekering. Dat was even uitvogelen hoe dat allemaal werkt voor mij.'
(jongere 19 jaar, werkend, woont bij alleenstaand ouder)

Een deel van de jongeren geeft aan dat zij op hun 18^e toegang krijgen tot een spaarpotje dat ouders in de loop der jaren hebben opgebouwd, bijvoorbeeld bedoeld voor studie of rijlessen. Anderen geven aan dat er geen spaarpot is en dat zij zelf zullen moeten sparen voor dit soort grotere uitgaven:

'Nee ik heb niet zo'n spaarpotje ofzo. Ik moet daar zelf voor gaan sparen. Ik hoor van vrienden wel dat ze spaarpotje hebben. Dat zou ik ook wel graag willen. Maar ben er niet boos over ofzo, mijn moeder verdient gewoon niet zoveel.'
(jongere 17 jaar, vo-scholier, woont bij alleenstaand ouder)

Veranderende rollen en verantwoordelijkheden

Naast de financiële impact kan er rond de 18^e verjaardag ook veel veranderen in de rollen en verantwoordelijkheden binnen het gezin. Ouders ervaren het verlies van inzicht in de bankzaken van hun kind vaak als een grote omslag. Tot hun 18^e zijn ouders gemachtigd op de rekening van hun kinderen en kunnen zij meekijken met uitgaven en indien nodig bijsturen. Zodra jongeren 18 worden, vervalt deze toegang automatisch. Voor hun gevoel gaan zij van een situatie waarin zij volledig konden meekijken en ondersteunen, naar een situatie waarin zij nauwelijks nog inzicht hebben in bankzaken of informatie van instanties. Voor sommige ouders voelde dat abrupt, of als een amputatie.

'Wat het vooral is, op papier zijn ze volwassen. Zijn ze 18 moeten ze zelf dingen regelen. Ik was de beheerder van de bankrekeningen van de kinderen. Plotseling verdwijnt die uit de app, dan zijn ze zelf verantwoordelijk.'
(stel, inkomen > € 5.000, vier kinderen van 19, 18, 13 en 10 jaar)

'Van de ene op de andere dag, dat is ook zo bijzonder. Dan heb je hun hele jeugd gespaard en dan is de verjaardag en kun je er niet meer inkijken en bij de oudste ging dat fout en werd het er binnen een half jaar doorheen gejast.'
(stel, inkomen € 3.500 - € 5.000, drie kinderen van 22, 21 en 19 jaar)

Uit de gesprekken met de jongeren bleek dat zij vanuit een ander perspectief kijken naar het 18 jaar worden. Voor hen staat de toegenomen zelfstandigheid centraal. Zij vinden het prettig om zelf de regie te hebben over hun rekening en ervaren minder controle door hun ouders als een vorm van vrijheid. Tegelijk benoemen jongeren ook een keerzijde: de ouderlijke "veiligheidslijn" wordt dunner. Als ouders niet meer kunnen meekijken, kunnen zij ook minder makkelijk op tijd ingrijpen of financieel bijspringen wanneer het mis dreigt te gaan. In de gesprekken noemen jongeren privacy, autonomie en controle als belangrijke thema's, maar ook het verlies van ouderlijke ondersteuning.

'Heerlijk, vond het heel irritant dat mijn moeder in mijn rekening kon kijken.'
(jongere, 19 jaar, werkend, woont bij alleenstaand ouder)

'Op zich ook wel fijn dat mijn moeder 'n beetje mee kan kijken, dan kan ze ook geld aan me geven als ik te weinig heb. Maar dat gaat vanaf 18 niet meer gebeuren. Dan moet je sowieso alles zelf betalen.'
(jongere, 17 jaar, tussenjaar, woont bij alleenstaand ouder)

Omgaan met de nieuwe situatie: keuzes en aanpassingen

Zoals hierboven aangegeven, ervaren niet alle huishoudens een grote impact. In die situaties zien we ook geen grote aanpassingen bij de overgang naar 18 jaar.

In andere huishoudens beschrijven ouders dat zij bewust keuzes moeten maken om met de nieuwe situatie om te gaan. Daarbij valt op dat ouders in de gesprekken vooral eigen oplossingen noemen:

- meer werken;
- uitgaven aanpassen;
- afspraken maken binnen het gezin.

Het zoeken van ondersteuning bij organisaties werd door ouders nauwelijks genoemd als manier om met de veranderingen om te gaan.

Meer werken

Een deel van de ouders past de inkomstenkant aan door meer te gaan werken of kijkt uit naar een andere baan of meer uren in de hoop daarmee meer financiële ruimte te creëren.

'Ik ben meer gaan werken om die kosten te kunnen betalen.'
(alleenstaand ouder, inkomen € 2.500 - € 3.500, twee kinderen van 19 en 21 jaar)

Sommige ouders proberen vooraf door te rekenen wat de financiële gevolgen zullen zijn als hun kind 18 wordt. Zij geven aan dat dit in de praktijk niet altijd eenvoudig is. Bij wisselende inkomens van ouder en kind is het lastig om precies in kaart te brengen wat er verandert, en ook wanneer de berekening wél lukt, ervaren ouders soms weinig ruimte om hun situatie echt aan te passen.

'Maar ja, ik kan er niet meer bij toveren, dus ja, 'deal with it'.'
(stel, inkomen € 2.500 - € 3.500, één kind van 18 jaar)

Uitgaven aanpassen

Andere ouders kiezen ervoor om de uitgavenkant aan te passen. Zij besparen op uitjes of vakantie, of schuiven bepaalde uitgaven vooruit in de tijd.

'Een paar jaar niet op vakantie, dan spaar je dat geld weer om collegegeld te betalen.'
(alleenstaande ouder, inkomen € 2.500 - € 3.500, twee kinderen van 19 en 21 jaar)

We zagen in hoofdstuk 3 al dat er binnen het huishouden een verschuiving in inkomsten plaatsvindt. Waar inkomsten zoals kinderbijslag en kindgebonden budget voorheen bij de ouders terechtkwamen, komen na het 18 worden verschillende inkomensposten bij het kind zelf binnen. In de gesprekken gaf dit sommige ouders het gevoel dat hun kind meer te besteden heeft, terwijl zij zelf met minder moeten rondkomen.

'Kinderbijslag valt weg, kindgebonden budget vervalt, dat was € 569 per maand. En alimentatie voor mijn zoon vervalt. Zoon krijgt stufi en aanvullende beurs en zorgtoeslag.'
(alleenstaand ouder, inkomen € 2.000 - € 2.500, drie kinderen van 19, 17 en 12 jaar)

'Ondertussen kan mijn kind een heleboel kleren kopen, uit eten en dagjes weg. Maar ik mis een paar honderd euro elke maand nu.'
(alleenstaand ouder, inkomen € 2.500 - € 3.500, twee kinderen van 17 en 21 jaar)

Afspraken maken binnen het gezin

Een belangrijk vraagstuk in veel gezinnen is of en wanneer jongeren een financiële bijdrage aan het huishouden leveren. Uit de gesprekken komt naar voren dat de ouders die we hebben gesproken zelden structureel kostgeld vragen. Als zij een bijdrage vragen, is dat vaak incidenteel, zoals een keer boodschappen betalen. Ouders geven aan dat zij het belangrijk vinden dat jongeren eerst kunnen studeren en sparen voor hun toekomst, bijvoorbeeld om later uit huis te kunnen gaan. Wel gaven ze aan dat ze misschien wél gaan vragen om een bijdrage als hun kind wat ouder is en een eigen inkomen heeft.

De bereidheid om een bijdrage te vragen hangt samen met zowel financiële noodzaak als opvattingen over opvoeding en verantwoordelijkheid. In sommige gezinnen blijven ouders zoveel mogelijk betalen, zolang dat financieel haalbaar is. In andere gezinnen vinden ouders het belangrijk dat jongeren leren wat het kost om een huishouden te voeren en vragen zij bewust om een bijdrage. Soms is er ook simpelweg geen keuze en moeten jongeren meebetalen om het rondkomen mogelijk te maken.

'Hij verdiende dusdanig weinig dat ik het niet rechtvaardig vond om hem kostgeld te laten betalen.' (stel, inkomen € 3.500 - € 5.000, twee kinderen van 13 en 19 jaar)

In sommige gezinnen leidt het vragen of betalen van een bijdrage tot spanningen, zeker als verwachtingen verschillen of afspraken onduidelijk zijn.

'Ik voelde dat ik moest smeken en er honderd keer achteraan moest dus sinds een maand of drie gaat het automatisch van hun rekening af.'
(stel, inkomen € 3.500 - € 5.000, drie kinderen van 22, 21 en 19 jaar)

Uit de gesprekken met jongeren blijkt inderdaad dat de meeste van hen op dit moment niet structureel bijdragen aan de huishoudelijke kosten. Een deel geeft aan dat zij incidenteel iets doen, zoals boodschappen betalen of de auto voltanken, zonder dat daar harde afspraken over bestaan.

'Ik koop weleens boodschappen en dat compenseert een beetje.'
(jongere 18 jaar, werkend, woont bij beide ouders)

*'Gelukkig vraagt mijn moeder mij geen bijdrage.
Ze zegt dat ik moet sparen voor als ik uit huis ga.'*
(jongere 19 jaar, hbo-student, woont bij alleenstaand ouder)

Veel jongeren zeggen dat zij best zouden willen bijdragen als zij zelf voldoende inkomen hebben, maar dat zij dit zolang zij nog studeren, lastig vinden te combineren met hun eigen uitgaven. Zij vinden sparen belangrijk en geven aan dat zij eerst financieel op eigen benen willen staan voordat zij structureel aan het huishouden bijdragen.

'Als ik inkomen zou hebben, dan zou ik het wel prima vinden, maar nu is het zelf wel lastig om rond te komen, laat staan als ik dat ook nog zou betalen.'
(jongere, 18 jaar, mbo-student, woont bij beide ouders)

4.2 Oriënterende gesprekken met professionals

Om inzicht te krijgen in hoe de overgang naar 18 jaar wordt ervaren in de praktijk, zijn oriënterende gesprekken gevoerd met professionals uit verschillende organisaties. We vroegen hen in hoeverre zij signalen ontvangen over mogelijke financiële knelpunten rond het 18 jaar worden, welke situaties zij in hun praktijk tegenkomen, en hoe zij de situatie van huishoudens beoordelen.

We spraken zowel landelijke als lokale organisaties: partijen die dagelijks met huishoudens werken, die gezinnen in kwetsbare posities ondersteunen, en organisaties met een meer beleidsmatige rol. De gesprekken zijn bewust breed ingestoken: niet om representatieve conclusies te trekken, maar om te verkennen of en waar knelpunten ontstaan en welke patronen zij zien. Omdat het om verkennende gesprekken gaat, nemen we geen letterlijke citaten op en benoemen we organisaties niet direct; we rapporteren de bevindingen op hoofdlijnen zonder uitspraken te doen over de frequentie of omvang van signalen. Een overzicht van de deelnemende organisaties is opgenomen in Bijlage 3.

Verschillende perspectieven van professionals

Uit de gesprekken met professionals komt naar voren dat de mate waarin organisaties signalen ontvangen sterk verschilt. Dit hangt vooral samen met hun rol, taak en doelgroep. Professionals die niet direct contact hebben met huishoudens, komen minder vaak situaties tegen waarin financiële veranderingen rond de 18^e verjaardag tot knelpunten leiden. In de gesprekken zien we verschillende factoren die hierin meespelen. Sommige organisaties richten zich uitsluitend op kinderen tot 18 jaar. Zodra jongeren meerderjarig worden, vallen zij buiten de doelgroep van deze organisaties, wat mede verklaart waarom deze weinig zicht hebben op financiële knelpunten die na het 18 worden ontstaan.

In de gesprekken werd daarnaast benoemd dat sommige professionals de financiële overgang vooral zien als een verschuiving tussen regelingen. Zij geven aan dat het wegvallen van inkomsten, zoals kinderbijslag of kindgebonden budget, vaak vervangen wordt door andere inkomsten zoals studiefinanciering. Daardoor ligt het volgens hen niet vanzelf voor de hand om de overgang naar 18 jaar als een knelpunt te signaleren.

Professionals die direct contact hebben met huishoudens of ondersteuning bieden aan gezinnen in financieel kwetsbare situaties, krijgen vaker situaties in beeld waarin de financiële veranderingen rond de 18^e verjaardag tot problemen leiden. Deze professionals

ondersteunen regelmatig gezinnen die moeite hebben om rond te komen, en zien in de praktijk dat het wegvallen van kinderbijslag en kindgebonden budget voor sommige huishoudens leidt tot financiële druk en soms tot betalingsachterstanden. Deze huishoudens weten niet hoe ze rond moeten komen als er ineens zoveel inkomsten niet meer binnen komen.

Professionals beschrijven dat huishoudens op verschillende manieren proberen om met deze veranderingen om te gaan. Soms wordt samen met het huishouden een nieuwe begroting opgesteld om inzicht te krijgen in de gewijzigde inkomsten en uitgaven. In sommige gevallen adviseert een gemeente of hulpverlener om met het 18-jarige kind te bespreken of het mogelijk is een bijdrage aan de huishoudelijke kosten te leveren, bijvoorbeeld wanneer het kind werkt of studiefinanciering ontvangt. Tegelijkertijd zien professionals dat ouders het vragen van kostgeld vaak lastig vinden. Soms speelt mee dat ouders het gevoel hebben zelf voor hun kinderen te willen (blijven) zorgen, of dat het in de sociale of culturele context minder gebruikelijk is om kinderen financieel te laten bijdragen. Wanneer kinderen niet kunnen of willen bijdragen, of wanneer verwachtingen tussen ouder en kind verschillen, kan dit volgens professionals soms leiden tot spanningen binnen het gezin.

Kwetsbare situaties

Daarnaast merken verschillende professionals op dat jongeren tegenwoordig langer thuis blijven wonen. Hierdoor blijven huishoudens ook langer verantwoordelijk voor bepaalde kosten, wat in combinatie met het wegvallen van kindregelingen kan zorgen voor extra druk op het budget.

In de gesprekken komen daarnaast enkele groepen naar voren voor wie de overgang naar 18 jaar extra impact kan hebben. Meerdere professionals noemen alleenstaande ouders als een groep waar de financiële gevolgen sneller voelbaar zijn, vooral wanneer het jongste kind 18 wordt en meerdere kindregelingen stoppen. Daarnaast noemen ze onder andere jongeren met een ontwikkelings- of gezondheidsproblematiek, die niet of beperkt kunnen werken en regelmatig te maken hebben met hogere (zorg)kosten. In deze situaties kan het wegvallen van regelingen zoals dubbele kinderbijslag een grotere verandering betekenen in het beschikbare budget van het gezin.

Tot slot geven professionals – net als de ouders – aan dat het inkomensniveau van het huishouden mede bepaalt hoeveel ruimte ouders hebben om de overgang te begeleiden. Gezinnen met een ruimer budget ervaren vaker keuzeruimte in hoe zij de financiële verantwoordelijkheid tussen ouder en kind vormgeven. Zij kunnen er bijvoorbeeld bewust voor kiezen om jongeren te laten bijdragen vanuit opvoedkundige overwegingen, maar voelen die bijdrage niet als noodzakelijk om rond te komen. Voor huishoudens met een laag inkomen ligt dit anders. Professionals beschrijven dat het wegvallen van inkomsten rond de 18^e verjaardag voor deze gezinnen direct merkbaar kan zijn in de maandbegroting. In sommige situaties zien zij dat ouders daardoor nauwelijks anders kunnen dan hun kind vragen financieel bij te dragen om het huishouden draaiende te houden. Voor deze gezinnen is de overgang sneller verbonden met spanning en minder met keuzevrijheid.

Bijlage 1 | Minimum voorbeeldbegrotingen vo-scholieren

Minimumvoorbeeldbegroting* 2025 bedragen per maand	eenouder 1 kind (17 jaar) - VO	eenouder 1 kind (18 jaar) - VO	eenouder 2 kinderen (17 & 15 jaar) - VO	eenouder 2 kinderen (18 & 15 jaar) - VO	stel 1 kind (17 jaar) - VO	stel 1 kind (18 jaar) - VO	stel 2 kinderen (17 & 15 jaar) - VO	stel 2 kinderen (18 & 15 jaar) - VO
INKOMEN								
netto uitkering	1278 ¹	1278 ¹	1278 ¹	1278 ¹	1826 ¹	1826 ¹	1826 ¹	1826 ¹
vakantietoeslag	67 ¹	67 ¹	67 ¹	67 ¹	96 ¹	96 ¹	96 ¹	96 ¹
zorgtoeslag	131 ¹	262 ^{1,2}	131 ¹	262 ^{1,2}	250 ¹	381 ^{1,2}	250 ¹	381 ^{1,2}
huurtoeslag	409 ¹	409 ¹	415 ¹	415 ¹	415 ¹	415 ¹	419 ¹	419 ¹
kinderbijslag	136 ¹	-	272 ¹	136 ¹	136 ¹	-	272 ¹	136 ¹
kindgebonden budget	569 ¹	-	837 ¹	550 ¹	287 ¹	-	555 ¹	267 ¹
studiefinanciering	-	253 ²	-	253 ²	-	253 ²	-	253 ²
bijbaan kind	271 ²	343 ²	271 ²	343 ²	271 ²	343 ²	271 ²	343 ²
TOTAAL INKOMSTEN	2.862	2.612	3.272	3.304	3.281	3.314	3.689	3.722
UITGAVEN								
huur	676	676	685	685	685	685	691	691
energie	192	192	205	205	205	205	217	217
water	21	21	25	25	25	25	31	31
lokale lasten	76	76	76	76	76	76	76	76
telefoon, televisie, internet	74	74	84	84	84	84	93	93
zorgverzekeringen	179	358	179	358	358	536	358	536
overige verzekeringen	33	33	33	33	47	47	47	47
onderwijs	78	78	78	78	78	78	78	78
kinderopvang	*	*	*	*	*	*	*	*
contributies & abonnementen	3	6	3	6	10	13	10	13
vervoer	43	43	65	65	65	65	87	87
levensonderhoud anderen	*	*	*	*	*	*	*	*
betalingsverplichtingen	*	*	*	*	*	*	*	*
VASTE LASTEN	1.299	1.481	1.357	1.539	1.557	1.738	1.612	1.793
kleding	129	129	196	196	191	191	258	258
inboedel	104	104	119	119	114	114	133	133
onderhoud huis en tuin	31	31	31	31	31	31	31	31
zelfzorgmiddelen	6	6	6	6	10	10	10	10
eigen risico zorgverzekering	32	64	32	64	64	96	64	96
vrijtijdsuitgaven	*	*	*	*	*	*	*	*
RESERVERINGSUITGAVEN	302	334	384	416	410	442	496	528
voeding	486	486	619	619	619	619	729	729
was- en schoonmaakartikelen	8	8	8	8	8	8	9	9
persoonlijke verzorging	52	52	78	78	78	78	104	104
huishoudelijke dienstverlening	*	*	*	*	*	*	*	*
huisdieren	*	*	*	*	*	*	*	*
roken	*	*	*	*	*	*	*	*
diversen	6	7	8	9	9	9	10	11
HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	552	553	713	714	714	714	852	853
SOCIALE PARTICIPATIE	210	210	285	285	291	291	365	365
TOTAAL UITGAVEN	2.363	2.578	2.739	2.954	2.972	3.185	3.325	3.539
SALDO INKOMSTEN MIN UITGAVEN	499	34	534	351	309	129	365	184
SALDO INKOMSTEN MIN UITGAVEN - EXCL BIJBAAN	228	-309	263	8	38	-214	94	-160

Bijlage 2 | Gemiddelde begrotingen

Gemiddelde begroting mbo-studenten.

Gemiddelde voorbeeldbegroting 2025 bedragen per maand	eenouder 1 kind (17 jaar) - mbo - transitie 17-18	eenouder 1 kind - mbo - transitie 17-18	eenouder 1 kind (18 jaar) - mbo	eenouder 2 kinderen (17 & 15 jaar) - mbo	eenouder 2 kinderen (18 & 15 jaar) - mbo	paar 1 kind (17 jaar) - mbo	paar 1 kind - mbo - transitie 17-18	paar 1 kind (18 jaar) - mbo	paar 2 kinderen (17 & 15 jaar) - mbo	paar 2 kinderen - mbo - transitie	paar 2 kinderen (18 & 15 jaar) - mbo
INKOMEN											
netto inkomen	2.979	2.979	2.979	2.979	2.979	4.809	4.809	4.809	4.809	4.809	4.809
zorgtoeslag	-	131	131	-	131	-	131	-	-	131	131
huurtoeslag	142	142	142	157	157	-	-	-	-	-	-
kinderslag	136	-	-	273	136	136	-	-	273	136	136
kindgebonden budget	478	-	-	745	458	114	-	-	382	94	94
studiefinanciering	-	528	528	-	528	-	112	112	-	157	157
bijsaan kind	271	343	343	271	343	271	343	343	271	343	343
TOTAAL INKOMSTEN	4.005	4.123	4.123	4.425	4.732	5.330	5.395	5.395	5.735	5.671	5.671
UITGAVEN											
huur	706	706	706	720	720	756	756	756	779	779	779
energie	201	201	201	216	216	217	217	217	230	230	230
water	21	21	21	25	25	25	25	25	31	31	31
lokale lasten	76	76	76	76	76	76	76	76	76	76	76
telefoon, televisie, internet	90	90	90	103	103	110	110	110	122	122	122
verzekeringen	257	436	437	278	457	470	470	449	481	670	669
onderwijs	-	98	217	98	217	98	217	217	98	217	217
kinderopvang	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
contributies & abonnements	109	109	111	128	128	148	148	150	167	167	166
vervoer	476	485	485	533	554	618	622	622	673	689	689
VASTE LASTEN	2.034	2.341	2.348	2.177	2.496	2.518	2.820	2.826	2.667	2.961	2.955
kleding	183	183	186	240	240	250	250	252	306	306	305
inboedel	146	146	148	177	177	189	189	190	219	219	218
onderhoud huis en tuin	48	48	49	51	51	59	59	59	62	62	61
niet-veroorde ziektekosten	38	75	75	38	75	75	111	111	75	111	111
vrijheidsuitgaven	530	530	544	595	633	683	683	690	746	746	739
RESERVERINGSUITGAVEN	945	982	1.002	1.101	1.138	1.256	1.292	1.302	1.408	1.444	1.434
voeding	486	486	486	619	619	619	619	619	729	729	729
overige huishoudelijke uitgaven	204	204	206	227	227	242	242	243	265	265	264
HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	690	690	692	846	850	861	861	862	994	994	993
TOTAAL UITGAVEN	3.669	4.013	4.042	4.124	4.480	4.635	4.973	4.990	5.069	5.399	5.382
SALDO INKOMSTEN MIN UITGAVEN - INCL BIJBAAN	336	110	81	301	252	695	422	405	666	272	289
SALDO INKOMSTEN MIN UITGAVEN - EXCL BIJBAAN	65	-233	-262	30	-91	424	79	62	395	-71	-54

¹ Inkomsten op de rekening van de ouder(s)

² Inkomsten op de rekening van de jongere

Gemiddelde begroting hbo/wo-studenten

Gemiddelde voorbeeldbegroting 2025 bedragen per maand	eenouder 1 kind (17 jaar) - hbo/wo	eenouder 1 - transitie 17-18	eenouder 1 kind - hbo/wo kind (18 jaar) - hbo/wo	eenouder 1 - hbo/wo	eenouder 2 kinderen (17 & 15 jaar) - hbo/wo	eenouder 2 kinderen - hbo/wo - transitie	eenouder 2 kinderen (18 & 15 jaar) - hbo/wo	paar 1 kind (17 jaar) - hbo/wo	paar 1 kind - transitie 17-18	paar 1 kind - hbo/wo - transitie	paar 1 kind (18 jaar) - hbo/wo	paar 2 kinderen (17 & 15 jaar) - hbo/wo	paar 2 kinderen - hbo/wo - transitie	paar 2 kinderen (18 & 15 jaar) - hbo/wo
INKOMEN														
netto inkomens	2.979	2.979	2.979	2.979	2.979	2.979	2.979	4.809	4.809	4.809	4.809	4.809	4.809	4.809
zorgtoeslag	-	131	131	131	-	131	131	-	131	-	131	-	131	131
huurtoeslag	150	150	150	150	168	168	168	136	136	136	136	136	136	136
kindertoeslag	136	136	136	136	136	136	136	136	136	136	136	136	136	136
kindertoeslag	478	478	478	478	458	458	458	114	114	114	114	114	114	114
kindersollicitatie	601	601	601	601	601	601	601	329	329	329	329	329	329	329
studietoelagen	343	343	343	343	343	343	343	271	271	271	271	271	271	271
bijsluiting	271	271	271	271	271	271	271	271	271	271	271	271	271	271
TOTAAL INKOMSTEN	4.614	4.204	4.204	4.204	5.037	4.816	4.816	5.659	5.612	5.612	5.612	6.125	5.904	5.904
UITGAVEN														
huur	726	726	726	726	740	740	740	774	774	774	774	800	800	800
energie	202	202	202	202	217	217	217	218	218	218	218	230	230	230
water	21	21	21	21	23	23	23	23	23	23	23	31	31	31
lokale lasten	76	76	76	76	76	76	76	76	76	76	76	76	76	76
telefoon, televisie, internet	91	91	91	91	104	104	104	110	110	110	110	123	123	123
verzekeringen	263	263	263	263	284	284	284	474	474	474	474	496	496	496
andere	309	309	309	309	309	309	309	309	309	309	309	309	309	309
contributies & abonnementen	121	121	113	113	140	140	140	155	155	155	154	174	174	170
vervoer	518	490	490	490	575	569	569	640	637	637	637	700	685	685
VASTE LASTEN	2.327	2.478	2.450	2.450	2.470	2.633	2.617	2.781	2.957	2.957	2.952	2.938	3.102	3.083
Meding	198	198	188	188	255	255	249	259	259	259	257	316	316	311
inboedel	155	155	149	149	186	186	183	194	194	194	193	225	225	222
onderhoud hujs en tuin	53	53	50	50	56	56	55	61	61	61	61	65	65	63
nut-vergoede ziektekosten	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38
vruchtbaarheidskosten	503	503	503	503	568	568	568	642	642	642	642	733	733	733
RESERVERING SUITGAVEN	1.047	1.084	1.015	1.015	1.203	1.240	1.204	1.311	1.347	1.347	1.338	1.474	1.510	1.473
voeding	486	486	486	486	619	619	619	619	619	619	619	729	729	729
overige huishoudelijke uitgaven	211	211	206	206	234	234	232	245	245	245	245	270	270	267
HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	697	697	692	692	853	853	851	865	865	865	864	999	999	996
TOTAAL UITGAVEN	4.071	4.259	4.157	4.157	4.526	4.726	4.672	4.957	5.169	5.169	5.194	5.411	5.611	5.552
SALDO INKOMSTEN MIN UITGAVEN - INCL BIJBAAN	543	-55	47	47	511	90	144	702	443	443	458	714	293	352
SALDO INKOMSTEN MIN UITGAVEN - EXCL BIJBAAN	272	-398	-296	-296	240	-253	-199	431	100	100	115	443	-50	9

1 Inkomsten op de rekening van de ouder(s)

2 Inkomsten op de rekening van de jongere

Bijlage 3 | Onderzoeksozet

Kwalitatieve onderzoeksmethode

Het kwalitatieve onderzoek bestaat uit:

- Elf online interviews met ouders van 45 minuten in augustus en september 2025
- Twee online groepsgesprekken met tien jongeren van 1,5 uur in september 2025
- Achttien interviews met professionals van verschillende organisaties

Interview met ouders met een thuiswonend kind in de leeftijd van 17, 18, 19 jaar. In de selectie zoeken we naar spreiding op onderstaande kenmerken:

- Stellen en alleenstaanden
- Koop en huurhuis
- Inkomensniveaus
- Opleidingsniveau (mbo/hbo/wo)

Focusgroepen met thuiswonende jongeren in de leeftijd van 17, 18, 19 jaar. In de selectie zoeken we naar spreiding op onderstaande kenmerken:

- Meisjes en jongens
- Wonend bij twee ouders of één ouder
- Schoolgaand (vo), studerend (mbo/hbo/wo) en werkend
- Enigst kind en broers en zussen

De jongeren voor de online groepsgesprekken zijn geworven via Norstat.

- Respondentenoverzicht: online groep 1 (90 minuten)
 - Meisje 17 jaar, 5 vwo, woont bij één ouder.
 - Jongen, 18 jaar, mbo, woont met twee ouders en zusje.
 - Meisje, 17 jaar, vmbo-t, woont met twee ouders, broertje en zusje.
 - Jongen, 19 jaar, werkt fulltime, woont bij één ouder.
 - Jongen, 18 jaar, 6vwo, woont met twee ouders en drie oudere zussen en broer.
 - Meisje, 17 jaar, havo afgerond, nu tussenjaar, woont met één ouder en broer.
- Respondentenoverzicht: online groep 2 (90 minuten)
 - Jongen, 18 jaar, fulltime werkend, woont met twee ouders en zus.
 - Meisje, 19 jaar, hbo, woont met ouders en twee jongere broertjes.
 - Jongen, 19 jaar, hbo, woont met één ouder en broertje.
 - Meisje, 19 jaar, tussenjaar, woont met twee ouders en broertje.

De ouders voor de interviews zijn geworven via de Nibud nieuwsbrief en sociale media.

- Respondentenoverzicht:
 - Vrouw, mbo, inkomen tussen € 2.500-€ 3.500 netto per maand, alleenstaand, huurwoning, twee kinderen van 17 en 21 jaar.
 - Vrouw, hbo, inkomen € 2.500-€ 3.500 netto per maand, alleenstaand, huurwoning, twee -kinderen van 19 en 21 jaar.
 - Vrouw, hbo, inkomen € 2.500-€ 3.500 netto per maand, alleenstaand, koopwoning, twee kinderen van 18 en 19 jaar.
 - Vrouw, mbo, inkomen € 3.500-€ 5.000 netto per maand, met partner, koopwoning, twee kinderen van 13 en 19 jaar.
 - Vrouw, ho, inkomen tussen € 2.000-€ 2.500 netto per maand, alleenstaand, huurwoning, drie kinderen van 19, 17 en 12 jaar.
 - Vrouw, hbo, inkomen meer dan € 5.000 netto per maand, met partner, koopwoning, vier kinderen van 18, 16, 10 en 8 jaar.

- Man, ho, inkomen meer dan € 5.000 netto per maand, met partner, koopwoning, vier kinderen van 19, 18, 13 en 10 jaar.
- Man, ho, inkomen tussen € 2.500-€ 3.500 netto per maand, met partner, koopwoning, één kind van 18 jaar.
- Vrouw, hbo, inkomen € 3.500-€ 5.000 netto per maand, met partner, koopwoning, drie kinderen van 22, 21 en 19 jaar.
- Vrouw, mbo, inkomen € 2.000-€2.500 netto per maand, alleenstaand, huurwoning, één kind 24 jaar.
- Man, mbo, inkomen € 2.500-€ 3.500 netto per maand, alleenstaand, huurwoning, één kind 17 jaar.

Gesprekken met professionals

We hebben met medewerkers van de volgende organisaties gesproken:

- Dienst Toeslagen
- Fonds Kinderhulp
- Geldloket Amersfoort
- Gemeenten Avres, Barneveld, Delft, Hengelo, Rheden
- Ministerie SZW
- NCJ, Nederlands Centrum Jeugdgezondheid
- NJI, Nederlands Jeugd Instituut
- Stichting Kinderfondsen Nederland
- Sociaal Raadslieden
- SVB
- Voedselbank Nederland
- Welzijnsorganisatie Rijnstad Lingewaard